

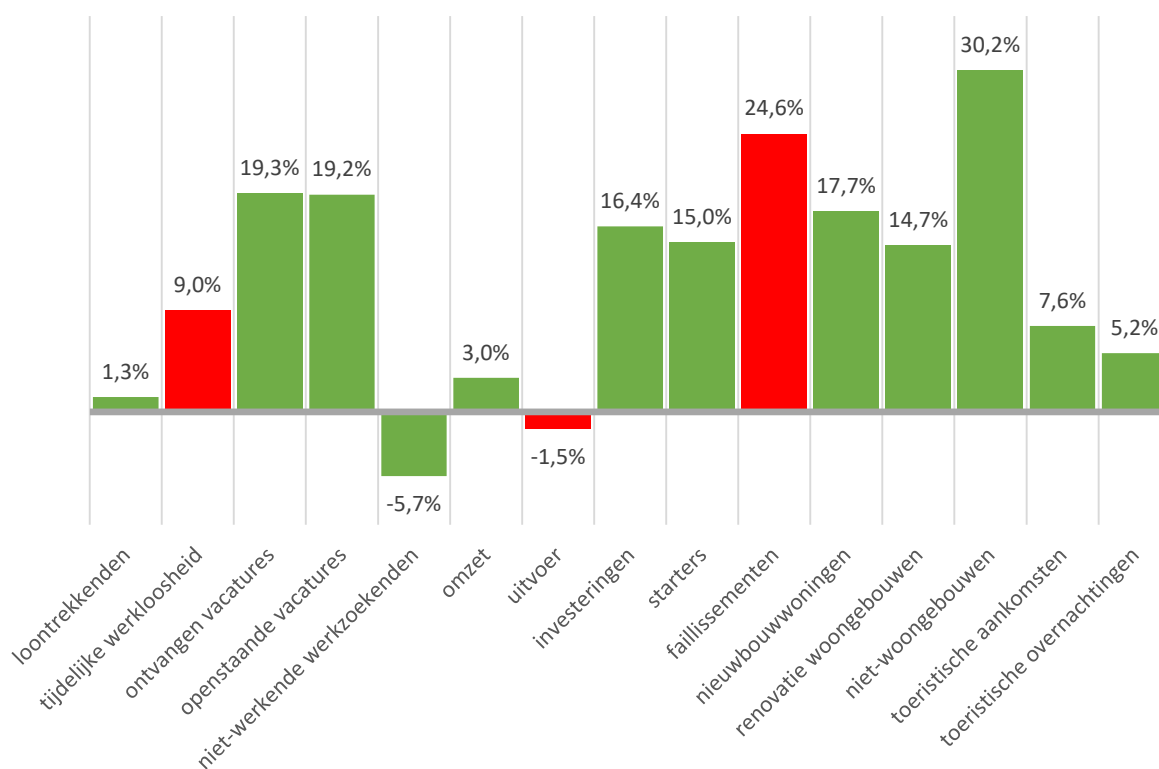
Limburgradar

Driemaandelijke situatieschets van de Limburgse economie

Limburg overtroeft Vlaanderen, maar krapte arbeidsmarkt laat zich voelen

- Sterke dynamiek in het Limburgse ondernemerslandschap
- Krapte op de arbeidsmarkt bereikt hoogtepunt
- Bouwactiviteit verzekerd in komende maanden
- Toeristisch hoogseizoen was voltreffer voor Limburg

Resultaten 3^e kwartaal 2019 t.o.v. 3^e kwartaal 2018

pom

Limburg
economisch
versnellen

JANUARI 2020

Limburg overtroeft Vlaanderen, maar krapte arbeidsmarkt laat zich voelen

De Limburgse economie kan nu al enkele jaren op rij bijzonder knappe resultaten voorleggen. Het merendeel van de indicatoren in de Limburgradar kent kwartaal na kwartaal een gunstige evolutie. Dat is niet anders in het 3^e kwartaal van 2019. Ten opzichte van dezelfde periode een jaar eerder weten 12 van de 15 indicatoren zich te verbeteren. Bovendien doet Limburg het globaal iets beter dan Vlaanderen, want bij 11 indicatoren is de Limburgse evolutie beter dan die in Vlaanderen. Limburg doet het vooral beter inzake vacatures, omzet, investeringen en toeristische aankomsten en overnachtingen. De evolutie in Vlaanderen is dan weer merkkelijk beter dan die in Limburg voor de export en faillissementen.

Sterke dynamiek in het Limburgse ondernemerslandschap

Nadat het aantal starters in 2017 en 2018 al recordhoogtes bereikte, stevenen we ook in 2019 af op een nieuw Limburgs record. In het 3^e kwartaal van 2019 telde de provincie bijna 2.000 startende ondernemingen, 15% meer dan in het 3^e kwartaal van 2018. Daar tegenover staat een toename van het aantal faillissementen (+24,6%, een weliswaar sterke procentuele toename wegens kleine aantallen in Limburg). De invoering van de nieuwe insolventiewetgeving en de verstrengde aanpak van spookbedrijven liggen nu al meer dan een jaar mee aan de basis van hogere faillissementscijfers in Limburg en Vlaanderen. Verhoudingsgewijs telt Limburg meer faillissementen dan Vlaanderen bij de bouwbedrijven en bij de kleinere bedrijven met minder dan 10 werknemers.

Krapte op de arbeidsmarkt bereikt hoogtepunt

De werkloosheid in Limburg blijft sterk dalen. Gemiddeld waren er in het 3^e kwartaal van 2019 5,7% minder Limburgse niet-werkende werkzoekenden dan in het 3^e kwartaal van 2018. Tegelijkertijd nam zowel het aantal ontvangen als openstaande vacatures toe met ruim 19%. Zowel de werkloosheid als het vacatureaanbod evolueert in Limburg beter dan in Vlaanderen. Door deze evolutie zit de spanningsgraad op een zeer laag niveau. In het 3^e kwartaal van 2019 waren er in Limburg gemiddeld 4,3 niet-werkende werkzoekenden per openstaande vacature.

Bouwactiviteit verzekerd in de komende maanden

In de maanden juli, augustus en september 2019 werden in totaal 1.490 vergunningen afgeleverd voor de bouw van een nieuwe woning in Limburg. Voor de renovatie van een woning waren dat er 554. Voor de bouw en renovatie van niet-woongebouwen werden in totaal 280 vergunningen verleend. Al deze aantallen liggen beduidend hoger dan in dezelfde maanden van 2018. Door de afschaffing van de woonbonus en de verstrengde energienormen vanaf begin 2020 zal naar verwachting ook het 4^e kwartaal zorgen voor een groot aantal bouwvergunningen, waardoor de orderboekjes in de bouwsector goed gevuld zullen zijn en blijven in 2020.

Toeristisch hoogseizoen was voltreffer voor Limburg

Na een uitstekende lente was Limburg ook in de zomer bijzonder in trek bij toeristen. Onze provincie verwelkomde in totaal 447.000 verblijfstoeristen in de maanden juli, augustus en september 2019, een toename met 7,6% t.o.v. de zomermaanden 2018. Het toegenomen aantal toeristische aankomsten resulteerde ook in een sterk toegenomen aantal toeristische overnachtingen bij de Limburgse logiesverstrekkers (+5,2%). Het aantal toeristische aankomsten en overnachtingen in Vlaanderen bleef nagenoeg ongewijzigd in de zomer van 2019 t.o.v. 2018.

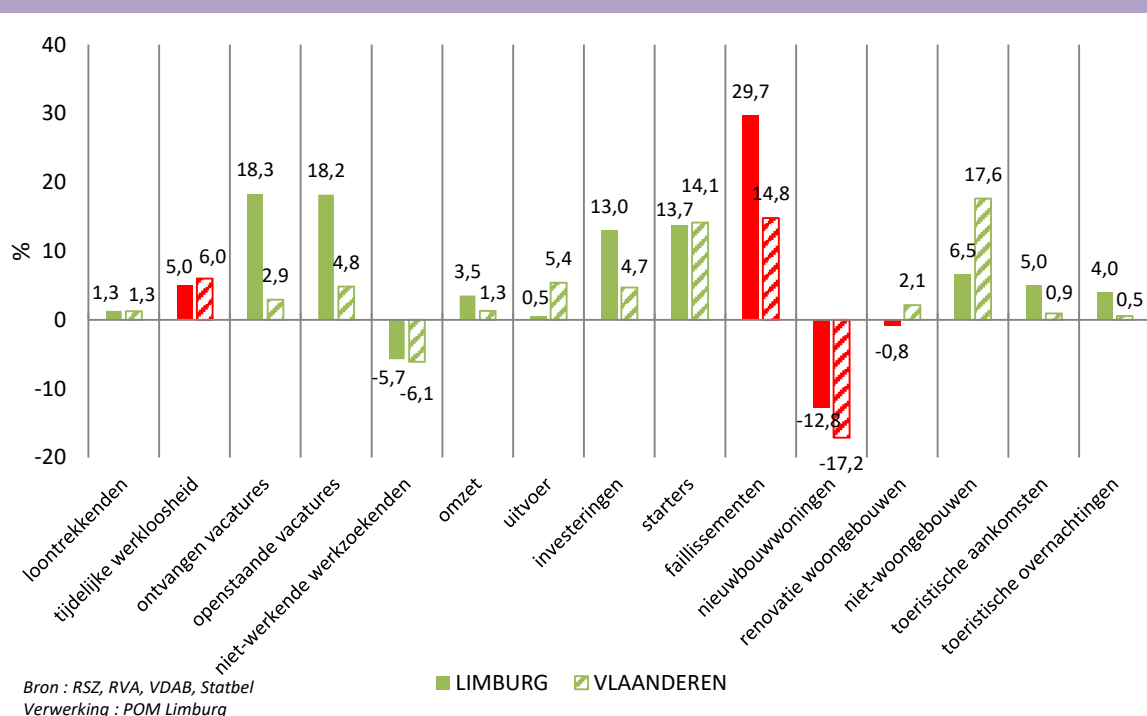
1. Limburgradar

De Limburgradar toont de %-evolutie van meerdere economische indicatoren in een bepaalde periode t.o.v. dezelfde periode van het jaar voordien. De volledig gekleurde staven geven Limburg weer, de gearceerde staven Vlaanderen. Groen wijst op een verbetering, rood op een verslechterde situatie.

Evolutie 3^e kwartaal 2019 t.o.v. 3^e kwartaal 2018

Evolutie 1^e + 2^e+3^e kwartaal 2019 t.o.v. 1^e + 2^e+3^e kwartaal 2018

Synthese

- De Limburgradar toont reeds geruime tijd aan dat de Limburgse economie de afgelopen jaren zeer sterk presteert. Die gunstige evolutie houdt ook aan in het 3^e kwartaal van 2019. Ten opzichte van hetzelfde kwartaal in 2018 laten 12 van de 15 indicatoren in de Limburgradar een verbetering zien. In Vlaanderen zijn er dat zelfs 13. Toch presteert Limburg globaal beter dan Vlaanderen, want op 11 indicatoren scoort Limburg beter dan Vlaanderen.
- In het 3^e kwartaal van 2019 werden opvallend meer bouwvergunningen afgeleverd dan in het 3^e kwartaal van 2018, zowel in de bouw en renovatie van woningen als in de niet-woningbouw. Een verklaring is dat bouwheren anticiperen op het feit dat vanaf 2020 de energienormen verstrengd worden en dat de woonbonus wordt afgeschaft.
- De krapte op de Limburgse arbeidsmarkt is nijpender dan ooit. Terwijl het aantal vacatures sterk toeneemt, daalt de werkloosheid ook in het 3^e kwartaal van 2019 aan een snel tempo.
- Met 15% meer starters en 25% meer faillissementen kent het Limburgse ondernemerslandschap in het 3^e kwartaal van 2019 een sterke dynamiek. In vergelijking met hun Vlaamse collega's stijgen de omzet en investeringen sterker bij de Limburgse ondernemingen maar doet de export het opvallend minder goed.

Absolute aantallen en aandeel Limburg in Vlaanderen

	Limburg		Vlaanderen		% -aandeel Limburg in Vlaanderen	
	3 ^e kwartaal 2019	Verskil met 3 ^e kwartaal 2018	3 ^e kwartaal 2019	Verskil met 3 ^e kwartaal 2018	3 ^e kwartaal 2019	Verskil met 3 ^e kwartaal 2018
Loontrekkenden	308.500	+3.845	2.420.000	+33.856	12,7	0,0
Tijdelijk werklozen ¹	7.877	+649	43.913	+3.754	17,9	-0,1
Ontvangen vacatures	8.732	+1.410	74.774	+4.116	11,7	+1,3
Openstaande vacatures ¹	6.026	+969	50.291	+591	12,0	+1,8
Niet-werkende werkzoekenden ¹	26.082	-1.574	194.289	-9.894	13,4	-0,1
Omzet (in 1.000 €)	12.965.644	+374.641	155.486.899	+624.035	8,3	+0,2
Uitvoer (in 1.000 €)	4.019.914	-61.215	71.751.924	+7.349.156	5,6	-0,7
Investeringen (in 1.000 €)	612.696	+86.117	5.906.423	+329.682	10,4	+0,9
Starters	1.982	+259	15.416	+1.658	12,9	+0,3
Faillissementen	142	+28	1.051	+131	13,5	+1,1
Bouwvergunningen residentiële nieuwbouwwoningen	1.490	+224	11.568	+2.607	12,9	-1,2
Bouwvergunningen residentiële renovatie	554	+71	4.737	+322	11,7	+0,8
Bouwvergunningen niet-residentiële nieuwbouw en renovatie	280	+65	2.118	+464	13,2	+0,2
Toeristische aankomsten	446.956	+31.379	3.205.922	+2.420	13,9	+1,0
Toeristische overnachtingen	1.731.413	+84.958	9.799.576	+38.562	17,7	+0,8

Bron: RSZ, RVA, VDAB, Statbel

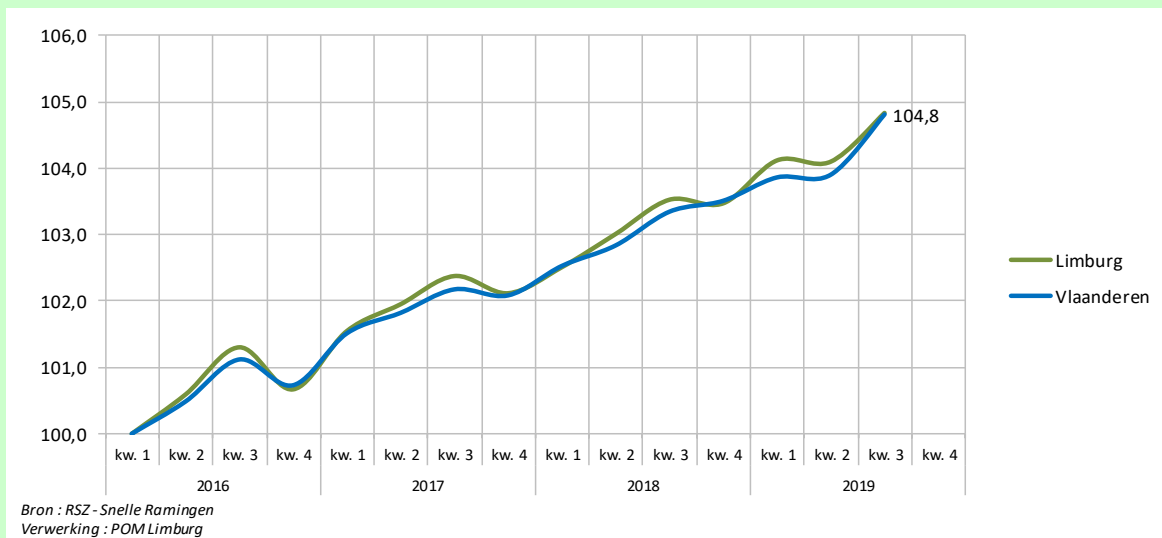
Verwerking: POM Limburg

¹ Kwartaalgemiddelde

In wat volgt worden de kwantitatieve economische indicatoren elk apart behandeld vanaf begin 2016. De grafieken tonen telkens de meest recent beschikbare cijfers, maar bij de daarop volgende syntheses worden enkel de resultaten tot en met het beschouwde kwartaal in de Limburgradar besproken.

2. Loontrekkenden

Evolutie loontrekkenden naar woonplaats (indices, 1^e kwartaal 2016 = 100)

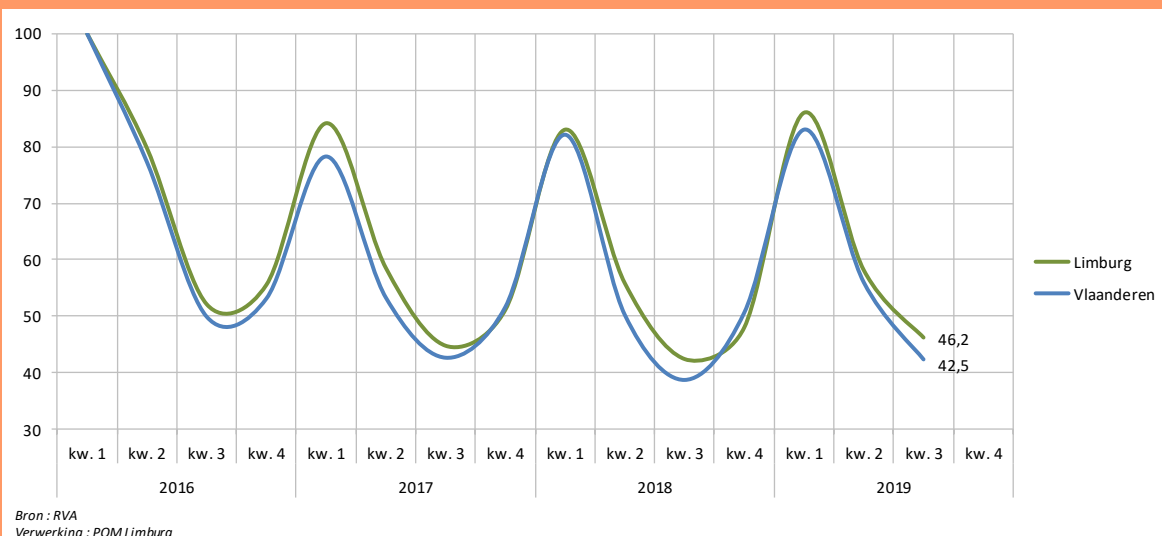
Synthese

- Sinds begin 2016 is er een vrij constante toename van het aantal loontrekkenden. Ten opzichte van het 3^e kwartaal van 2018 zijn er in het 3^e kwartaal van 2019 in Limburg 1,3% en in Vlaanderen 1,4% meer mensen aan het werk.
- Volgens de ramingen van de RSZ zijn er in september 2019 308.500 Limburgers met een loontrekkende job. Nooit eerder was dat aantal zo hoog. Ook in Vlaanderen bereikte het aantal loontrekkenden een recordhoogte in september 2019, nl. 2.420.000. Zowel in Limburg als in Vlaanderen is het aantal loontrekkenden sinds begin 2016 met bijna 5% toegenomen.

De "Snelle Ramingen van de tewerkgestelde werknemers naar woonplaats" van de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid (RSZ) omvatten de werknemers die moeten aangegeven worden aan de RSZ (inclusief het vroegere RSZPPO voor de plaatselijke en provinciale overheden). Aangezien in de betrokken regio's de overgrote meerderheid werkt in de regio waar ze woont, wordt met deze snelle ramingen naar woonplaats een representatieve indicatie verkregen over de evolutie van de bezoldigde tewerkstelling.

3. Tijdelijke werkloosheid

Evolutie tijdelijk werklozen (indices, 1^e kwartaal 2016 = 100)

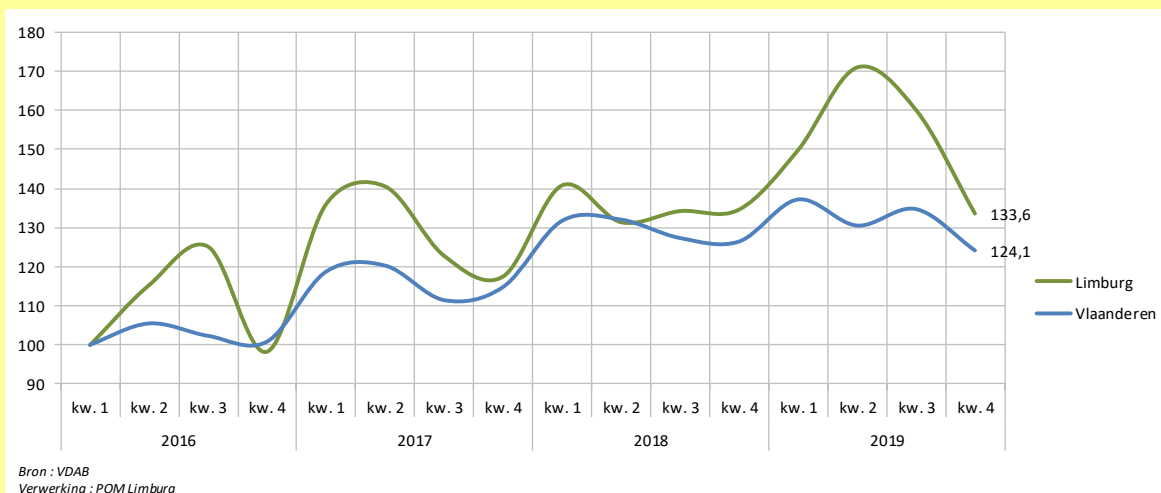
Synthese

- Net zoals in de eerste 2 kwartalen van 2019 is er ook in het 3^e kwartaal van 2019 een stijging van het aantal tijdelijk werklozen t.o.v. hetzelfde kwartaal een jaar eerder. In Limburg bedroeg die toename 9,0% en in Vlaanderen 9,3%.
- De tijdelijke werkloosheid bereikte in 2018 een voorlopig dieptepunt. Gemiddeld zijn er over de eerste 3 kwartalen van 2019 in Limburg 5% en in Vlaanderen 6% meer tijdelijk werklozen dan in dezelfde periode in 2018. Aangezien de tijdelijke werkloosheid vaak een goede voorspeller is van de toekomstige evolutie van de werkgelegenheid, is dit een veeg teken.

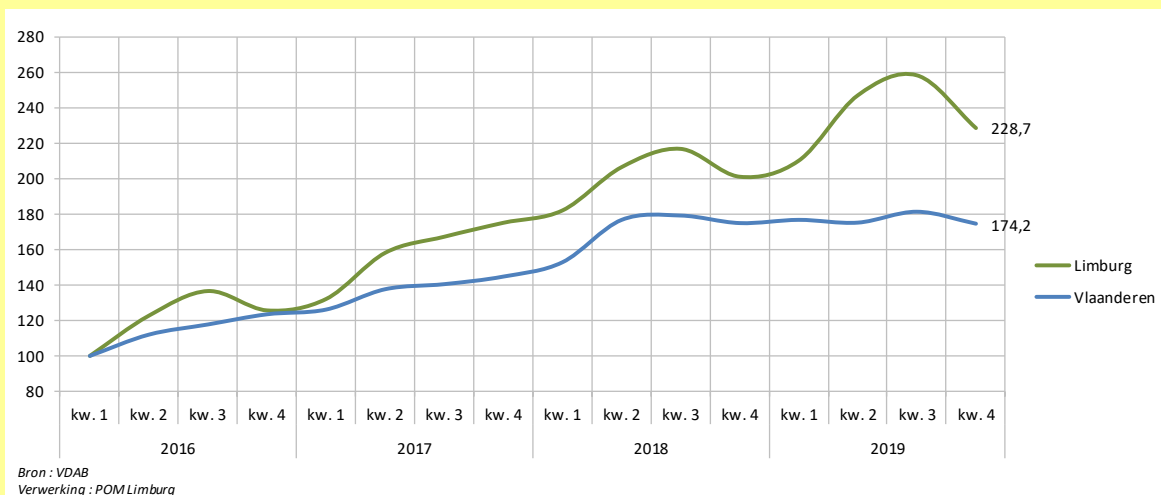
Het verleden heeft aangetoond dat de tijdelijke werkloosheid een goede voorspeller is wat betreft de toekomstige evolutie van de werkgelegenheid. Er bestaat een negatief verband tussen de twee. Wanneer de tijdelijke werkloosheid daalt, stijgt de werkgelegenheid, en vice versa. Een tijdelijk werkloze is een werkloze die door een arbeidsovereenkomst is verbonden waarvan de uitvoering tijdelijk, geheel of gedeeltelijk, geschorst is. Een werknemer kan tijdelijk werkloos gesteld worden wegens economische oorzaken, technische stoornis, slecht weer, overmacht, collectieve jaarlijkse vakantie, staking of lock-out.

4. Vacatures

Evolutie ontvangen vacatures (indices, 1^e kwartaal 2016 = 100)

Evolutie openstaande vacatures (indices, 1^e kwartaal 2016 = 100)

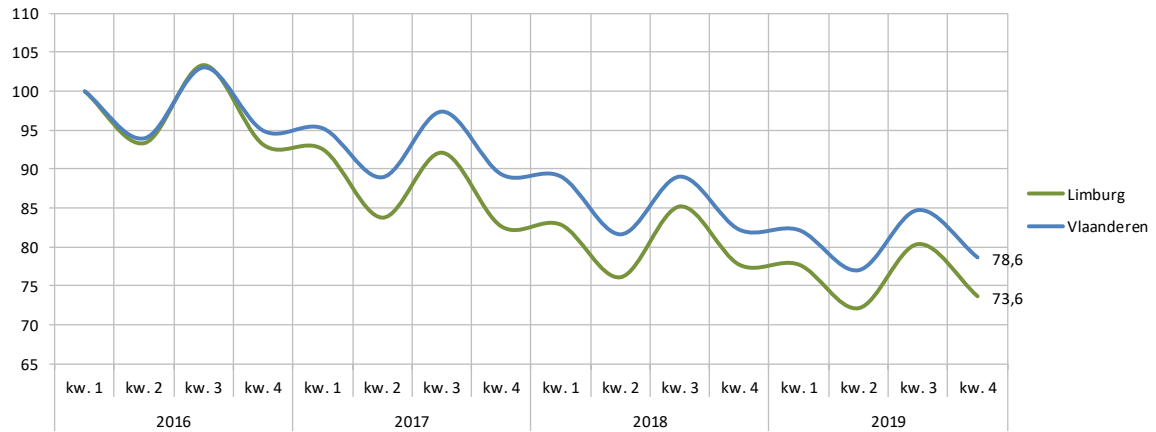
Synthese

- In het 3^e kwartaal van 2019 ontving de VDAB 8.732 vacatures van Limburgse bedrijven, 19,3% meer dan in het 3^e kwartaal van 2018. Ook het aantal openstaande vacatures nam in dezelfde grootteorde toe. De toename in Limburg is beduidend hoger dan die in Vlaanderen, waar het aantal ontvangen vacatures steeg met 5,8% en het aantal openstaande vacatures met 1,2%.
- Min of meer dezelfde verhoudingen tussen Limburg en Vlaanderen tekenen zich af in de voorlopige jaarcijfers van 2019 (periode januari-september). Waar de Vlaamse vacaturemarkt min of meer stabiliseert, blijft de vraag naar arbeidskrachten in Limburg t.e.m. het 3^e kwartaal van 2019 fors toenemen t.o.v. 2018. Deze trend lijkt evenwel ook in Limburg te keren in het 4^e kwartaal van 2019.

Het betreft hier de vacatures uit het Normaal Economisch Circuit zonder Uitzendopdrachten (NECzU) die rechtstreeks aan de VDAB gemeld worden.

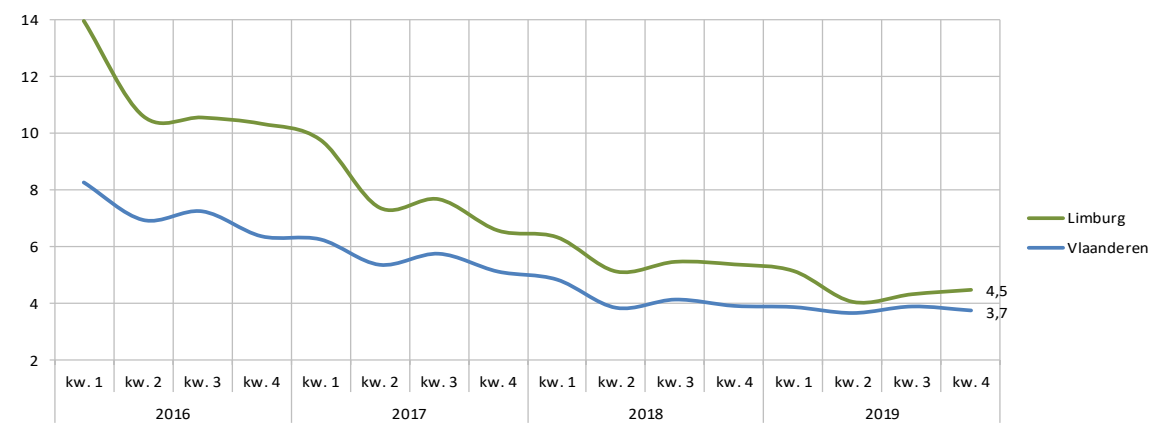
5. Niet-werkende werkzoekenden

Evolutie niet-werkende werkzoekenden (indices, 1^e kwartaal 2016 = 100)

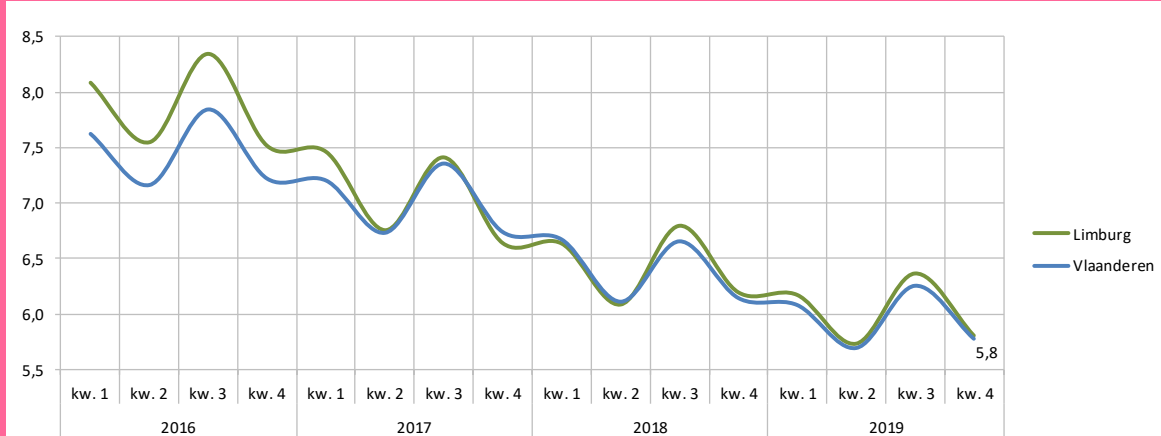
Bron : VDAB
Verwerking : POM Limburg

Evolutie kwartaalgemiddelde van de spanningsgraad (aantal nwwz per openstaande vacature)

Bron : VDAB
Verwerking : POM Limburg

Evolutie kwartaalgemiddelde van de werkloosheidsgraad (aantal nwwz t.o.v. beroepsbevolking)

Bron : VDAB
Verwerking : POM Limburg

Synthese

- De krapte op de arbeidsmarkt is nijpender dan ooit. In het 2^e kwartaal van 2019 bereikte de spanningsgraad een absoluut laagterecord. In Limburg waren er toen slechts 4,1 niet-werkende werkzoekenden per openstaande vacature, in Vlaanderen 3,6. In de 2^e helft van 2019 is de Limburgse spanningsgraad opnieuw licht stijgend maar het niveau blijft uitzonderlijk laag.
- Omwille van de schoolverlaters die zich na het school- of academiejaar voor het eerst op de arbeidsmarkt begeven, is het aantal niet-werkende werkzoekenden in het 3^e kwartaal over het algemeen wat hoger dan in de andere kwartalen. In het 3^e kwartaal van 2019 zijn er in Limburg gemiddeld 26.082 niet-werkende werkzoekenden, een daling met 5,7% t.o.v. het 3^e kwartaal van 2018 (Vlaanderen: -4,8%). Daarmee bereikt Limburg een aandeel van 13,4% van de Vlaamse werkloosheid, wat overeenkomt met het Limburgse aandeel in de Vlaamse bevolking op arbeidsleeftijd (15-64 jaar).
- Ook de werkloosheidsgraad kent jaarlijks in het 3^e kwartaal een opwaartse knik. In het 3^e kwartaal van 2019 bedraagt de Limburgse werkloosheidsgraad 6,4% en de Vlaamse 6,3%. Dat is telkens 0,4 procentpunten lager dan in het 3^e kwartaal van 2018. Ter vergelijking: in het 3^e kwartaal van 2015, het jaar na de sluiting van Ford Genk, bedroeg de Limburgse werkloosheidsgraad nog 8,9% (Vlaanderen: 8,2%).

De niet-werkende werkzoekenden (nwwz) zijn de werkzoekenden met de hoogste graad van beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt en gedefinieerd overeenkomstig de bepalingen van Eurostat.

De nwwz worden opgedeeld in 4 categorieën:

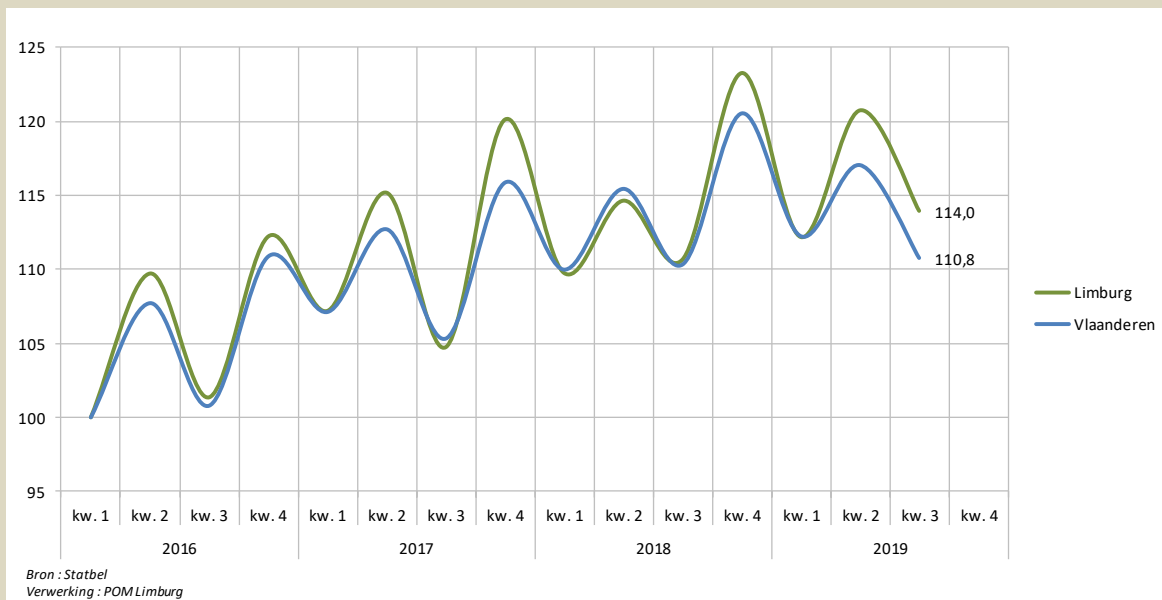
- *Werkzoekenden met WerkloosheidsUitkeringsAanvraag (WZUA),*
- *Jongeren in BeroepsInschakelingsTijd (BIT),*
- *Vrij ingeschreven nwwz,*
- *Andere verplicht ingeschreven nwwz (o.a. tijdelijk geschorste nwwz).*

De werkloosheidsgraad is het aandeel van de nwwz in de totale beroepsbevolking (werkenden en nwwz) tussen 18 en 65 jaar.

6. Omzet, uitvoer en investeringen

6.1 Omzet

Evolutie van de omzet (indices, 1^e kwartaal 2016 = 100)

Synthese

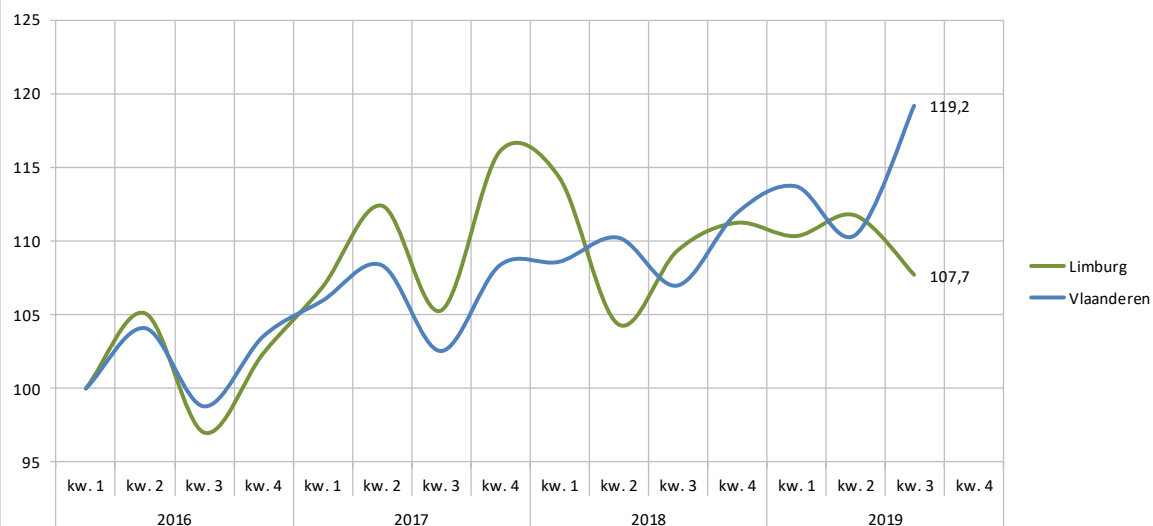
- Ook in het 3^e kwartaal van 2019 blijft de omzet in de Limburgse bedrijven groeien. Tegenover het 3^e kwartaal van 2018 bedraagt de groei 3,0%. In Vlaanderen bleef de omzet stabiel (+0,4%).
- Al sinds begin 2015 kennen de Limburgse en Vlaamse bedrijven een stijging van de omzet. In 2015 en 2016 was die toename eerder bescheiden, maar 2017 laat overal een forse omzetsijging zien. In 2018 en 2019 blijft de omzet verder stijgen, maar wel aan een afgezwakt ritme.

*Algemeen: het betreft hier de gegevens over de omzet, uitvoer en investeringen volgens de btw-aangiften. De beschouwde sectoren worden gedefinieerd als de secties B tot en met J en M,N,R en S van de nomenclatuur NACE-BEL 2008 (voor meer info: zie www.statbel.fgov.be). Voor de overige sectoren (vooral primaire, financiële en quataire sector) is de betrouwbaarheid van de gegevens onvoldoende door afwijkende btw-aangiften of forfaitaire regimes. Tevens gebeuren de btw-aangiften volgens de maatschappelijke zetel wat resulteert in een **onderschatting** van de bedragen voor Limburg. Afgezien van deze tekortkomingen kan via de procentuele evolutie, die bij een conjunctuuranalyse significant is dan de absolute cijfers, wel de economische trend aangegeven worden.*

De omzet omvat alle bedragen (exclusief btw) die overeenkomen met de verkoop door de btw-plichtige van goederen en diensten aan derden in België of in het buitenland. Bovendien omvat de omzet alle andere kosten (vervoer, verpakking, enz.) die aan de klant worden doorgerekend, ook al worden ze apart in rekening gebracht. Kortingen, rabatten en disconto's worden in mindering gebracht, evenals de waarde van teruggekomen producten (via creditnota's).

6.2 Uitvoer

Evolutie van de uitvoer (indices, 1^e kwartaal 2016 = 100)

Bron: Statbel
Verwerking: POM Limburg

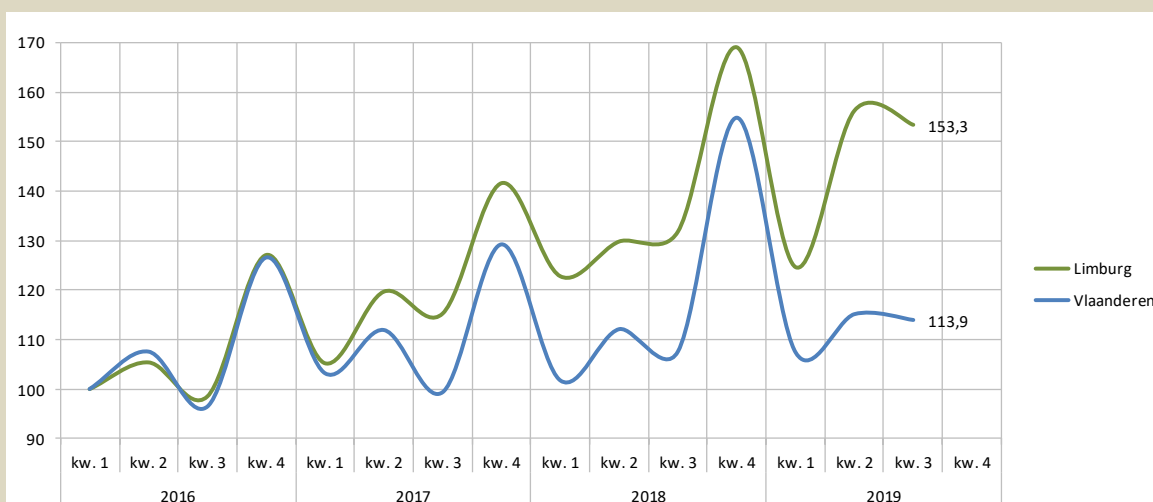
Synthese

- Opvallende tegenstelling tussen Limburg en Vlaanderen in de prestaties van de export. Waar Limburg in het 2^e kwartaal van 2019 nog beduidend beter presteerde dan Vlaanderen, is dat in het 3^e kwartaal van 2019 omgekeerd. Tegenover een jaar eerder ging de Limburgse export met 1,5% achteruit, terwijl de Vlaamse uitvoer toenam met 11,4%.
- In de eerste 9 maanden van 2019 blijft de Limburgse exportstijging merkkelijk lager dan de Vlaamse. In Limburg is er zelfs eerder sprake van een stagnatie (+0,5%). Vlaanderen kent daarentegen een toename van 5,4%. Hierdoor hinkt de Limburgse exportevolatie nu al voor het tweede jaar op rij achterop bij de Vlaamse.

De uitvoer omvat alle bedragen (excl. btw) die overeenkomen met de verkoop door de btw-plichtige van goederen en diensten aan derden in het buitenland of m.a.w. de in het buitenland gerealiseerde omzet.

6.3 Investerings

Evolutie van de investeringen (indices, 1^e kwartaal 2016 = 100)

Bron: Statbel
Verwerking: POM Limburg

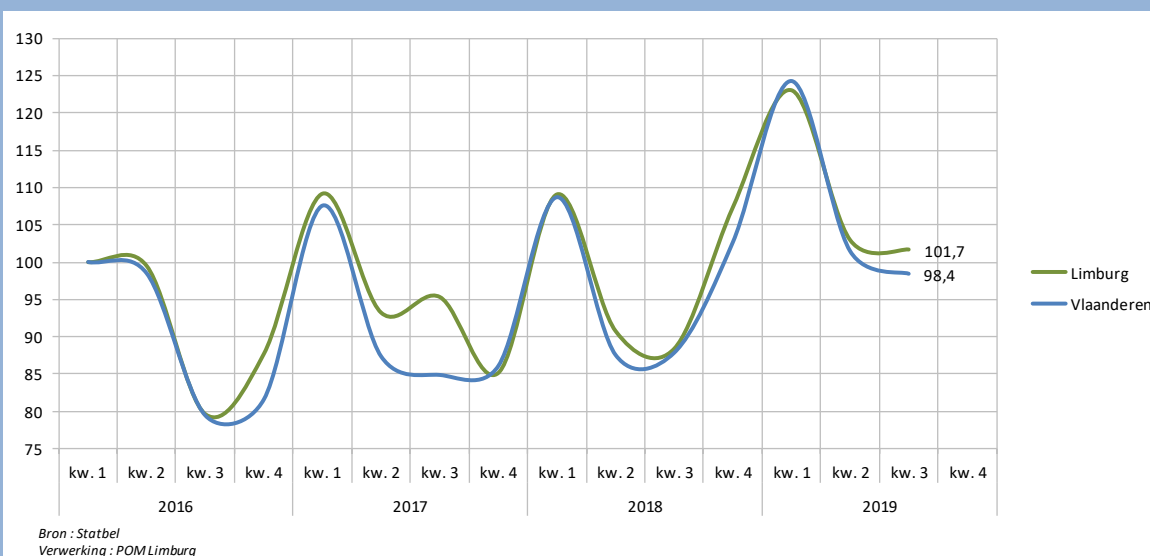
Synthese

- De Limburgse bedrijven blijven ook in het 3^e kwartaal van 2019 fors investeren in vaste activa, wat resulteert in een toename met 16,4% t.o.v. het 3^e kwartaal van 2018. In Vlaanderen bedroeg de investeringstoename van bedrijven terzelfdertijd 5,9%.
- Sinds begin 2017 is de evolutie van de investeringen door bedrijven in Limburg significant beter dan in Vlaanderen. In 2019 wordt het verschil in evolutie vooralsnog alleen maar groter, want in de periode januari-september 2019 kent Limburg een toename van 13,0% van de investeringen t.o.v. dezelfde maanden in 2018, terwijl in Vlaanderen de toename meer bescheiden was (+4,7%).

Investerings zijn de uitgaven (exclusief btw) door de btw-plichtige voor de verwerving van goederen en diensten die een bedrijfsmiddel uitmaken. Het gaat dus om oprichtingskosten, immateriële vaste activa, terreinen en gebouwen, installaties, machines en uitrusting, meubilair en rollend materieel, vaste activa in leasing en overige vaste activa.

7. Starters

Evolutie aantal starters (indices, 1^e kwartaal 2016 = 100)

Synthese

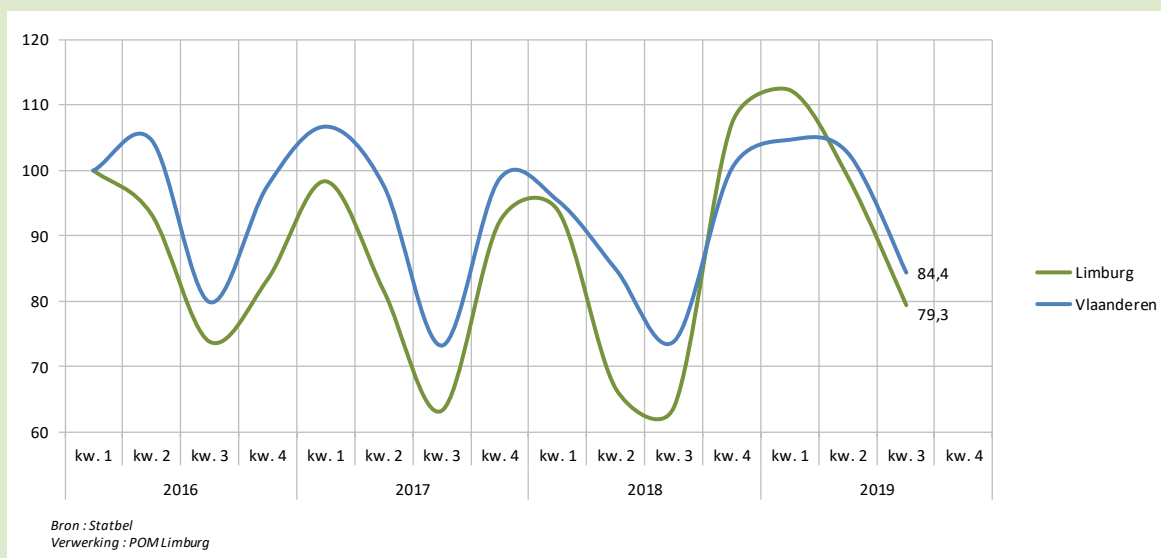
- De dynamiek in het Limburgse ondernemerslandschap gaat ook in het 3^e kwartaal van 2019 onverminderd verder. Enerzijds gaan meer ondernemingen failliet dan in 2018 (zie punt 8), maar anderzijds zijn er ook meer startende ondernemingen dan in 2018. Limburg telde 1.982 starters in het 3^e kwartaal van 2019, dat zijn er 259 meer dan in het 3^e kwartaal van 2018 (+15,0%). Ook in Vlaanderen blijft het aantal starters toenemen (+12,1%).
- Nadat het aantal starters in 2017 en in 2018 al recordhoogtes behaalde, stevenen we ook in 2019 af op een nieuw record. In de eerste 9 maanden van 2019 telde Limburg 13,7% meer starters dan in dezelfde periode een jaar voordien. Die toename is vergelijkbaar met die in Vlaanderen (+14,1%).

Deze startergegevens onder de btw-plichtige bedrijven zijn gebaseerd op de volgende administratieve gebeurtenissen die zich op het vlak van btw-plicht voor starters kunnen voordoen:

- de eerste of primo-onderwerping,
- de weder-onderwerping, d.i. de heractivering van de btw-plichtige activiteit van een onderneming die gedurende een zekere periode niet werd gevoerd.

8. Faillissementen

Evolutie aantal faillissementen (indices, 1^e kwartaal 2016 = 100)

Synthese

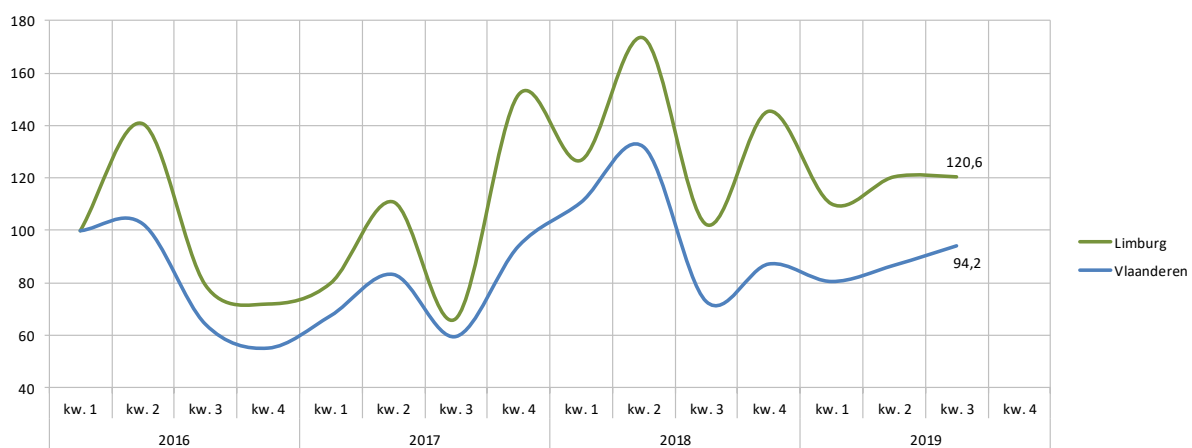
- Het aantal faillissementen blijft in Limburg procentueel sterker toenemen dan in Vlaanderen. Tegenover het 3^e kwartaal van 2018 kent Limburg in het 3^e kwartaal van 2019 een stijging van het aantal faillissementen met 24,6%. In Vlaanderen is dat +14,2%. Verhoudingsgewijs telt Limburg meer faillissementen dan Vlaanderen bij de bouwbedrijven en bij de kleinere bedrijven met minder dan 10 werknemers. De kleinere aantallen in Limburg zorgen voor grotere procentuele fluctuaties. In absolute aantallen steeg het aantal Limburgse faillissementen van 114 naar 142 (+28).
- Ook op voorlopige jaarbasis (januari-september 2019 vs. januari-september 2018) tekent zich dezelfde verhouding af en is het verschil in stijgingsritme tussen Limburg en Vlaanderen zelfs nog iets groter (Limburg: +29,7%; Vlaanderen: +14,8%).
- In de eerste 3 kwartalen van 2019 gingen in totaal 520 ondernemingen failliet in Limburg. Het is al van 2015 geleden dat een dergelijk aantal werd bereikt over dezelfde tijdspanne. In totaal waren er in Vlaanderen 3.633 faillissementen in de eerste negen maanden van 2019, het hoogste aantal sinds 2014. De nieuwe insolventiewetgeving en de verstrengde aanpak van spookbedrijven laten zich overduidelijk voelen in de recente faillissementencijfers.

De faillissementcijfers zijn gebaseerd op de declaraties van de rechtbanken van Koophandel en worden, indien nodig, aangevuld met informatie uit het bedrijvenregister van de FOD Economie-ADSEI.

9. Bouwvergunningen

9.1 Nieuwbouwwoningen

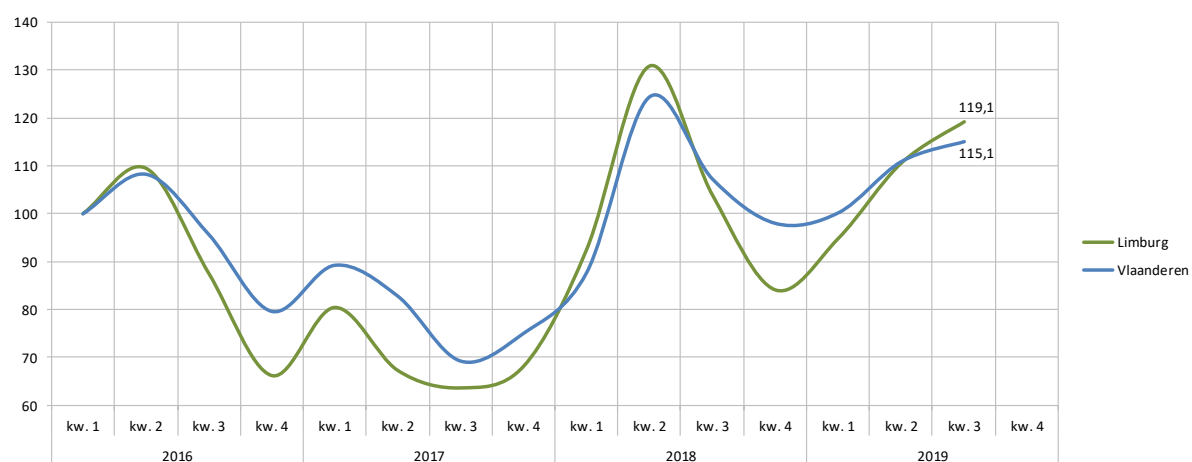
Evolutie aantal woningen vervat in de goedgekeurde bouwvergunningen voor nieuwbouw
(indices, 1^e kwartaal 2016 = 100)

Bron : Statbel
Verwerking : POM Limburg

9.2 Renovatie woongebouwen

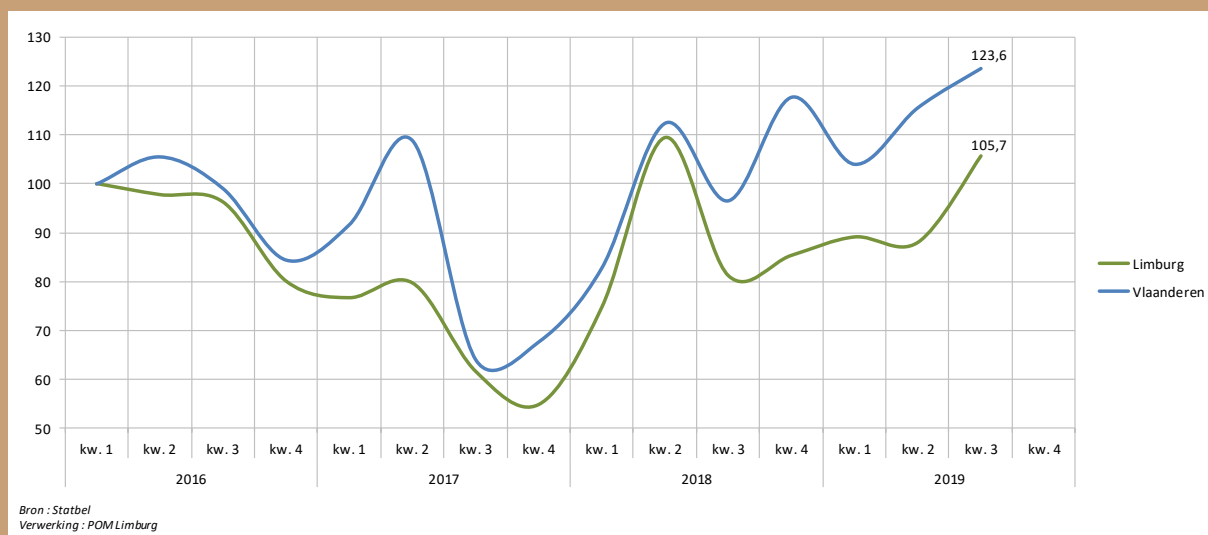
Evolutie aantal goedgekeurde bouwvergunningen voor renovatie van woongebouwen
(indices, 1^e kwartaal 2016 = 100)

Bron : Statbel
Verwerking : POM Limburg

9.3 Niet-woongebouwen

Evolutie aantal goedgekeurde bouwvergunningen voor niet-woongebouwen
(indices, 1^e kwartaal 2016 = 100)

Synthese

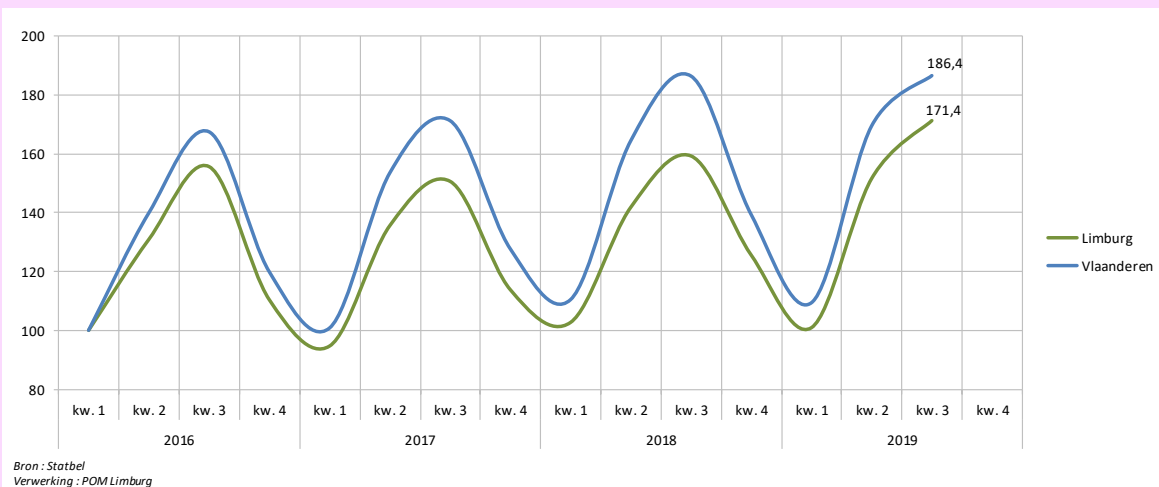
- In de maanden juli, augustus en september 2019 werden in totaal 1.490 vergunningen afgeleverd voor de bouw van een nieuwe woning in Limburg. Dat zijn er 17,7% meer dan in dezelfde periode in 2018. In Vlaanderen steeg het aantal bouwvergunningen voor nieuwbouwwoningen terzelfdertijd met 29,1%. De toenakende afschaffing van de woonbonus en de verstrengde energienormen vanaf 2020 liggen waarschijnlijk mee aan de oorzaak van deze forse toenames. Ondanks deze stijgingen blijft de voorlopige jaarbalans inzake bouwvergunningen voor nieuwbouwwoningen wel nog negatief, gaande van een daling met -12,8% in Limburg tot -17,2% in Vlaanderen.
- De sinds 2018 voortdurende stijging van het aantal vergunningen voor de renovatie van een woning wordt, na een terugval in het 2^e kwartaal van 2019, in het 3^e kwartaal hernomen. Tegenover een jaar eerder zijn er in het 3^e kwartaal van 2019 in Limburg 14,7% en in Vlaanderen 7,3% meer residentiële renovatievergunningen afgeleverd.
- Met uitzondering van het 2^e kwartaal van 2019 is het aantal goedgekeurde bouwvergunningen voor niet-woongebouwen (bouw en renovatie) de afgelopen 6 kwartalen sterk toegenomen. Het 3^e kwartaal van 2019 laat voor deze indicator een toename optekenen van 30,2% in Limburg en 28,1% in Vlaanderen t.o.v. datzelfde kwartaal in 2018.

Een bouwvergunning is een machtiging om met de uitvoering van een bouwproject te beginnen. De verlening van de bouwvergunning is dus het laatste stadium van de goedkeuringsprocedure van de overheid voor de start van de bouw. Een indexcijfer dat op deze bouwvergunningen is gebaseerd, heeft derhalve een voorspellend karakter voor de bouwactiviteit.

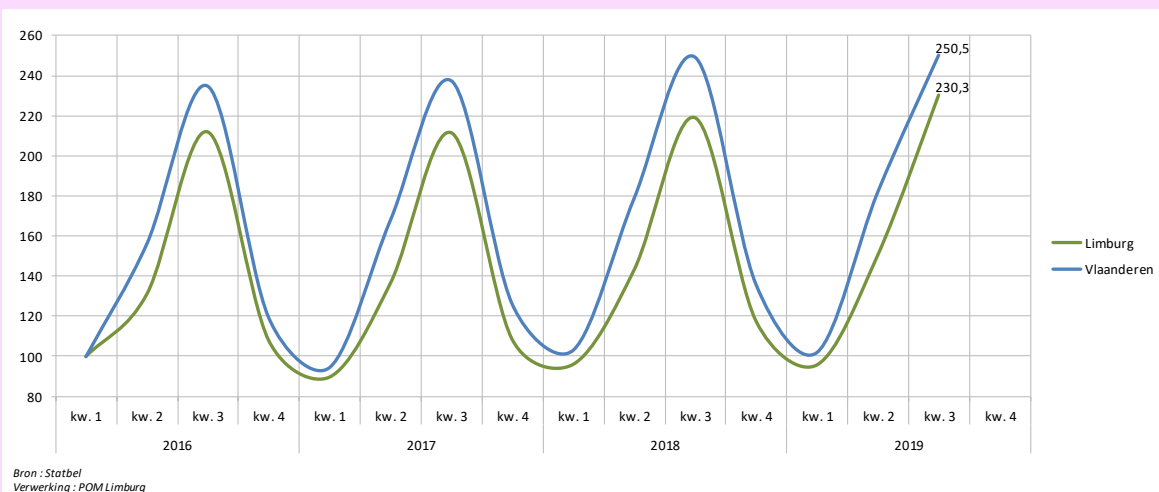

10. Toeristische aankomsten en overnachtingen

Evolutie aantal toeristische aankomsten (indices, 1^e kwartaal 2016 = 100)

Evolutie aantal toeristische overnachtingen (indices, 1^e kwartaal 2016 = 100)

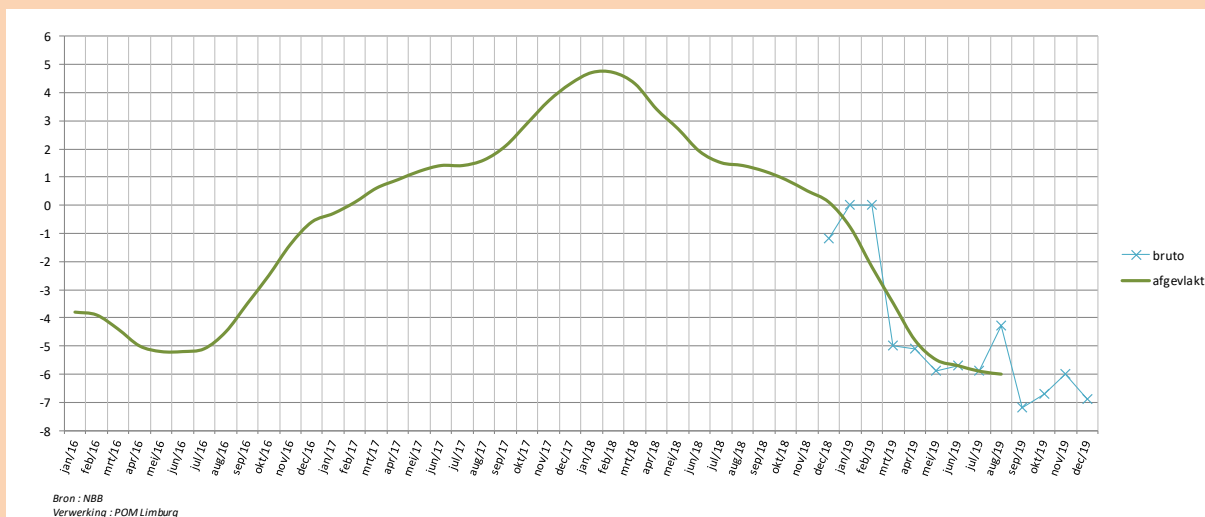
Synthese

- Na een uitstekende lente was ook het toeristisch hoogseizoen een voltreffer voor het Limburgse toerisme. In de maanden juli, augustus en september 2019 verwelkomde Limburg bijna 447.000 verblijfstoeristen, een toename met 7,6% t.o.v. de zomermaanden 2018. In Vlaanderen bleef het aantal aankomsten van verblijfstoeristen stabiel (+0,1%).
- Het toegenomen aantal toeristische aankomsten resulteerde ook in een sterk toegenomen aantal toeristische overnachtingen bij de Limburgse logiesverstrekkers in de zomer van 2019 (+5,2% t.o.v. zomer 2018). Ook hier is de Limburgse evolutie opmerkelijk beter dan die in Vlaanderen (+0,4%).

Inbegrepen in de cijfers van de toeristische aankomsten en overnachtingen zijn zowel de echte vakanties als de verblijven in verband met congressen, seminaries, conferenties en andere beroepsdoeleinden. Er wordt van aankomst gesproken als een persoon in een collectief logiesverstrekkend bedrijf aankomt en daar minstens één nacht verblijft. Een overnachting is iedere nacht die een gast in een collectief logiesverstrekkend bedrijf doorbrengt of is geregistreerd.

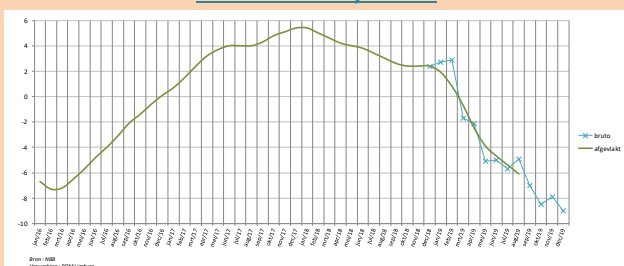
11. Conjunctuurcurven Nationale Bank

Globale conjunctuurcurve Limburg

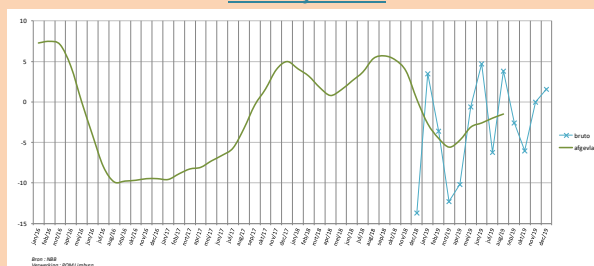

Sectorale conjunctuurcurven Limburg

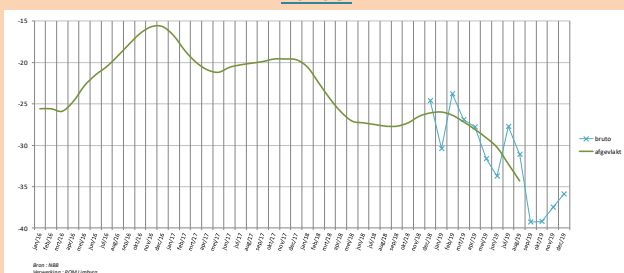
Verwerkende nijverheid

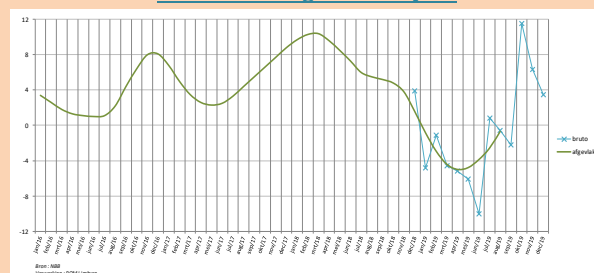
Bouwnijverheid

Handel

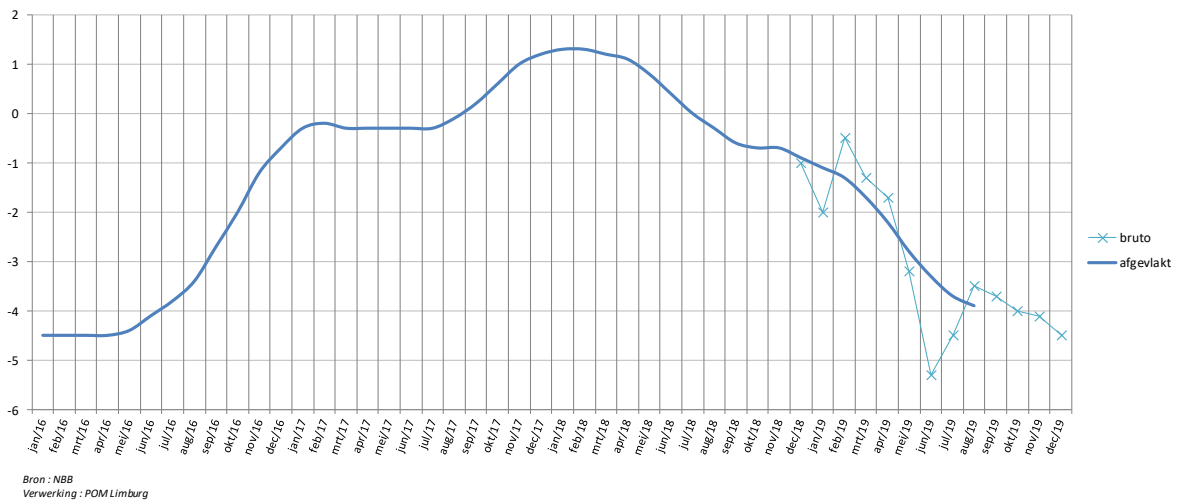

Dienstverlening aan bedrijven

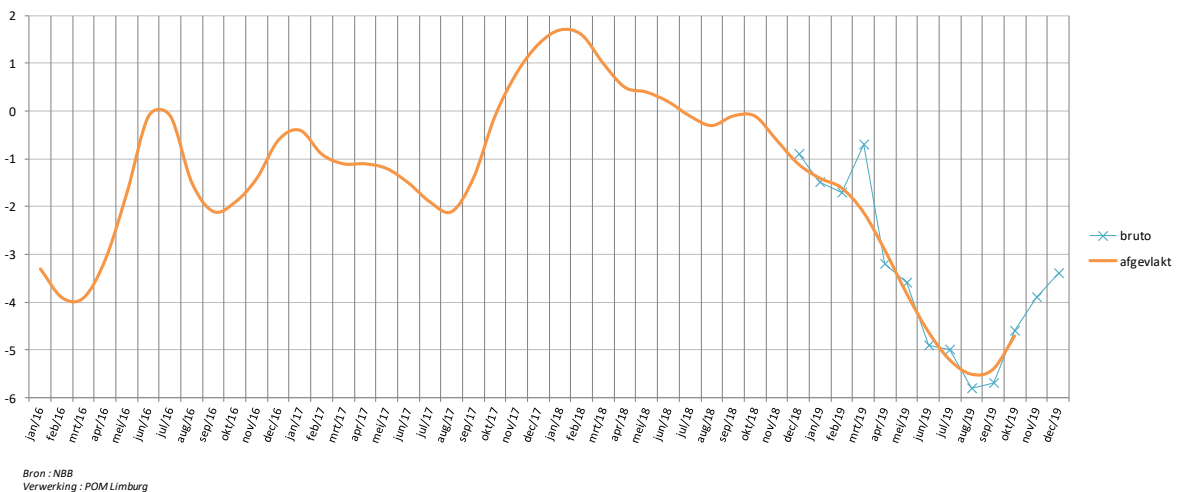

De conjunctuurbarometer van de Nationale Bank van België (NBB) weerspiegelt maandelijks het verloop van de economische activiteit. Deze conjunctuurindicator wordt opgesteld op basis van de antwoorden op de maandelijkse conjunctuurenquête die de NBB bij de ondernemingen in België organiseert en geeft het saldo weer van ondernemingen die een conjunctuurverbetering dan wel een conjunctuurverslechtering verwachten. De bruto synthetische conjunctuurindicator, bekomen na uitzuivering van de seizoensinvloeden, weerspiegelt het ondernemersvertrouwen of het algemeen conjunctuurklimaat. De afgevlakte synthetische curve toont, door eliminatie van de extreme waarden, met vertraging van enkele maanden de fundamentele tendens van de conjunctuurbeweging en de echte trendkeerpunten.

Globale conjunctuurcurve Vlaanderen

Globale conjunctuurcurve België

Synthese

- De dalende Limburgse conjunctuurcurve sinds begin 2018 lijkt in het 3^e kwartaal van 2019 stilaan te stabiliseren. De Vlaamse conjunctuurcurve blijft ook dan nog vrij sterk dalend, terwijl de Belgische curve vanaf augustus 2019 een opwaartse trend inzet. De Limburgse curve situeert zich nog steeds onder het niveau van Vlaanderen en België, wat wijst op minder ondernemersvertrouwen bij de Limburgers.
- De stabilisering van de globale Limburgse conjunctuurcurve lijkt in belangrijke mate te danken aan ondernemers die actief zijn in de bouw en in de dienstverlening aan bedrijven. Zij stralen sinds maart/april 2019 duidelijk opnieuw een toenemend ondernemersvertrouwen uit. In de verwerkende nijverheid en de handel blijft de curve daarentegen neerwaarts evolueren. Vooral in de Limburgse handel zit het vertrouwen in de economie ver onder nul.

Duiding

Met de Limburgradar wil POM Limburg op kwartaalbasis de evolutie van de economische activiteit in de provincie Limburg in kaart brengen. Deze conjunctuurnota bevat een aantal bewust gekozen indicatoren die geselecteerd werden op basis van hun relevantie voor de socio-economische ontwikkeling van de provincie en op basis van hun beschikbaarheid op kwartaalbasis. In de Limburgradar doet POM Limburg enkel een beroep op officiële cijfers die door erkende instanties worden vrijgegeven. De Limburgradar geeft de resultaten weer van het afgelopen kwartaal en doet geen voorspellingen over de te verwachten socio-economische evolutie.

De Limburgradar verschijnt vier keer per jaar (januari, april, juli, oktober). Uit respect voor de huidige en toekomstige generaties kiest POM Limburg voor een digitale verspreiding van de Limburgradar. U kan zich abonneren op de Limburgradar door uw gegevens aan ons te bezorgen via info@pomlimburg.be.

Meer gedetailleerd socio-economisch cijfermateriaal voor Limburg en haar gemeenten kan u terugvinden op de website www.pomlimburg.be (rubriek 'Kenni's').

Bronvermeldingen

POM = Provinciale OntwikkelingsMaatschappij

RSZ = Rijksdienst voor Sociale Zekerheid

RVA = Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening

VDAB = Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding

Statbel = Algemene Directie Statistiek - Statistics Belgium van de FOD Economie, K.M.O., Middenstand en Energie

NBB = Nationale Bank van België

Colofon

De Limburgradar is een uitgave van:

POM Limburg

Corda Campus Gebouw 6B – Kempische Steenweg 303 bus 101 – 3500 Hasselt

Tel. 011 300 100

info@pomlimburg.be

www.pomlimburg.be

Verantwoordelijke uitgever: Noël Slangen, algemeen directeur POM Limburg

Redactie en vormgeving: POM Limburg

Editie januari 2020

© POM Limburg